

preveli smo za vas

Različitost, inkluzija i učenje u ranoj dobi

Sva djeca imaju pravo na kurikulum koji uvažava njihov rodni, kulturni i jezični identitet i porijeklo. Od najranije dobi djeca grade svoj identitet i sliku o sebi i to pod utjecajem načina na koji njih i članove njihovih obitelji vide drugi. Kulturološki osviješten kurikulum i odgajatelji koji razumiju tu dimenziju čimbenika djetetovog razvoja u stanju su promijeniti postojeću praksu. Djeca će tako biti u prilici odrastati u sredini koja uvažava njihov materinji jezik, rodnu i klasnu pripadnost, istovremeno upoznajući novu kulturu i jezik.

Formiranje identiteta neke osobe složen je proces za koji nikad ne možemo reći da je dovršen

Dr. Iram Siraj-Blatchford,
profesorica odgoja i
obrazovanja djece rane dobi
Institut za obrazovanje
Sveučilište u Londonu
Tekst prevela
Aleksandra Fabio

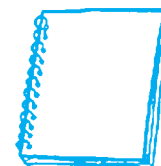
U modernim društvima, u svijetu koji sve više prepoznaje realnost globalne međuovisnosti, važno je da djeca, u procesu razvoja socijalnih vještina, nauče uvažavati pojedince i grupe s kojima dolaze u kontakt, bez obzira na prirodu međusobne različitosti. To bi trebao biti sastavni dio odgoja i obrazovanja

djece od najranije dobi. U ovom tekstu govorit ćemo o djeci (i grupama kojima pripadaju) koja su često u neravnopravnom položaju zato što ih pedagoški djelatnici slabo poznaju i razumiju. Puno je razloga zbog kojih bismo trebali razmotriti stereotipe i predrasude koji su temelj i opravdanje za diskriminaciju. Dok većina sredina u kojima

preveli smo za vas

djeca odrastaju naoko zračje prijateljstvom i mirom, navodim slučajeve koji govore o nejednakosti koja u njima vlada. Ona se može javiti zbog politike koja pogoduje stvaranju razlika, zbog odnosa koji vladaju među odraslima, zbog raznih oblika razmetanja ili zbog prilagodbe (ili nedostatka prilagodbe) programa i kurikuluma koji se nude pojedincima ili grupama. Ova pitanja su od iznimne važnosti jer utječu na početak procesa socijalizacije sve djece od najranije dobi. To je razdoblje kad su djeca posebno osjetljiva i kad svaka odrasla osoba može utjecati na postupke i ponašanje, namjere, vjerovanja i rezultate učenja svakog od njih. S namjerom ili nenamjerno, djeca mogu biti dovedena u neravnopravan položaj zbog svog etničkog podrijetla, spola ili socioekonomskog statusa. Ona s posebnim potrebama su često diskriminirana, pa je i to tema odgoja i obrazovanja za društvenu pravdu. Socijalnu nejednakost jasno možemo uočiti i izmjeriti u području zapošljavanja, stanovanja i odgoja i obrazovanja. Zabrinjava me prečesto prikazivanje nekih grupa koje su u nepovoljnom položaju što, po mom mišljenju, pridonosi produbljivanju razlika, a upozoravala sam i na pogrešnu pretpostavku da su svi članovi potlačenih grupa (npr. sve žene) nužno u takvom položaju zbog odnosa koji prema njima ima dominantna grupa (npr. muškarci). Prožimanje utjecaja klasne, rodne, etničke pripadnosti i tjelesnih sposobnosti izravno se odražava na raznolikost naših socijalnih iskustava i identiteta. Na tome se temelji i moja tvrdnja da identitet pojedinog djeteta može biti u suprotnosti s pozicijom koju u društvu zauzima 'njegova grupa'. Često je od iznimne važnosti kontekst u kojem se interakcija odvija.

Višestruki identiteti

Formiranje identiteta neke osobe složen je proces za koji nikad ne možemo reći da je dovršen. Spol, klasna pripadnost ili neke druge kategorije koje nas određuju, često se na složen način isprepliću formirajući identitet pojedinca. Nije mi namjera detaljnije raspravljati o ovom složenom problemu, ali naglašavam potrebu razu-

mijevanja prirode transformacija kroz koje prolazi nečiji identitet. Ni jedan pojedinac ne bi trebao biti žrtva zbog svoje pripadnosti nekoj grupi.

Publikacije koje se bave poticanjem dječjeg osobnog, socijalnog i emocionalnog razvoja nude više korisnih strategija za razvoj pozitivne slike o sebi (Roberts, 1998.). Međutim, autori se u njima uglavnom ograničavaju na etnicitet, jezik, spol ili klasnu pripadnost.

Novija istraživanja pokazuju postojanje rasne, rodne i klasne nejednakosti u sustavu odgoja i obrazovanja (MacPherson, 1999.). Slab akademski uspjeh djece iz radničkih i obitelji koje pripadaju manjinskom na-

Odabirom jednog kriterija za određivanje našeg identiteta, sve se više udaljavamo od drugih mogućnosti.

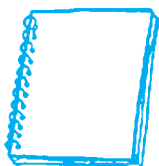
rodu dobro je dokumentiran: primjer je neuspjeh djevojčica u pojedinim školskim predmetima (Lloyd, 1987.). Pokazana je povezanost između rasizma, seksizma, klasnih predrasuda i slabog uspjeha (Ladson-Billings i Gillborn, 2004.). Pa ipak, ako su praktičari koji rade s malom djecom u stanju podcijeniti utjecaj predrasuda zbog rodne, religijske, socioekonomske, jezične ili etničke pripadnosti na dječje samopoštovanje (ma koliko to bilo nesvjesno), tada se ovom pitanju moramo posvetiti s više pažnje.

Dijete može na različite načine biti 'svrstano' s obzirom na klasnu, rodnu ili rasnu/nacionalnu pripadnost (jezik kojim govori može također biti važan kriterij). Na primjer, Stuart Hall (1992.) govori ne samo o pitanjima identiteta pripadnika različitih, već i o razlikama među pripadnicima iste etničke skupine. U trenutku kad se definiramo na jedan određen način, sve smo

dalje od toga da budemo nešto drugo ili netko drugi. Odabirom jednog kriterija za određivanje našeg identiteta, sve se više udaljavamo od drugih mogućnosti. Kako ćemo razumjeti identitete, ovisi o načinu na koji su predstavljeni (Grossberg, 1994.). Koristeći se metaforom kaleidoskopa, Bailey i Hall (1992.) govore o individualnim razlikama koje postoje neovisno o kriteriju definiranja nečijeg identiteta - bila to rasna, jezična, rodna ili klasna pripadnost. U Hrvatskoj će identitet žene iz Bosne, radnice, pripadnice prve generacije imigranata, biti drukčiji od onog njezine kćeri, odgajateljice, koja je druga generacija bošnjačkih žena. Različito iskustvo ovih žena posljedica je promjene u načinu na koji ih okolina vidi i doživljava s obzirom na etničku pripadnost, spol, socioekonomski status, način odijevanja, jezik, pa čak i dob. Majka i kći neće imati isti status, ali bi mogle imati i neka slična iskustva.

Svi koji rade s djecom trebali bi pronaći i razmijeniti načine potpore djeci i njihovim roditeljima koji 'žive dvostruko naslijeđe'. Još bi bolje bilo sa svom djecom raditi na jačanju svijesti o tome da svi imaju etnički/rasni, jezični, rodni, kulturni - dakle mnogostruko različit identitet. Ovo je u svakom slučaju korak naprijed. Uvjereni u činjenicu o višeslojnosti identiteta, lakše bismo mogli prihvatiti druge baš onakvima kakvi jesu - čak i ako je kombinacija 'slojeva' drukčija! Tijekom odrastanja djeca se identificiraju s različitim grupama i pojedincima; od najranije dobi se često obvezuju i solidariziraju. Uz jačanje osjećaja 'kulturne pripadnosti' koju pedagoški djelatnici vežu uz jezičnu i vjersku, rodnu i klasnu pripadnost, oni dijete podržavaju u postupnom prihvaćanju socijalne i moralne odgovornosti i društvene angažiranosti koja je dio nacionalne i internacionalne (globalne) pripadnosti. Državljanstvo, kao i identitet, mora biti shvaćeno kao višepojavni fenomen. Kontradikcije i konverzije neizostavno prate fenomen različitosti. One također pridonose napretku i kreativnosti. Od najranije dobi djeca bi trebala biti odgajana tako da postanu kritični i da kreativno angažirani sudjeluju u razvoju lokalne zajednice, ali i

preveli smo za vas

Sva djeca imaju pravo na kurikulum koji uvažava njihov rodni, kulturni i jezični identitet i porijeklo

nacionalnog i globalnog društva. Prikladan cilj bi mogao biti razvoj 'kozmpolitskog državljanstva' poput onog za koje se zalažu Osler i Starkey (2005.):

'Kozmpolitizam kao oblik državljanstva ne podrazumijeva odricanje ili umanjivanje nacionalnog. On omogućava spajanje neposrednog konteksta s nacionalnim i globalnim. To nije nešto novo, već obuhvaća učenje o državljanstvu kao cjelini. Podrazumijeva šire viđenje nacionalnog identiteta i uvažavanje činjenice da se on može doživjeti na različite načine. (Osler i Strakey; 2005:27).'

Na razini interakcija i posredovanja moramo biti posebno svjesni opasnosti stereotipa i predrasuda, te trebamo imati individualni pristup svakom pojedincu. To ne znači da trebamo zanemariti aktualnu društvenu strukturu, daleko od toga – svoj rad moramo usmjeriti na edukaciju djece i edukatora putem analize postojećeg neravnopravnog odnosa prema pripadnicima pojedinih grupa. Mislim da bi djelatnici u odgoju i obrazovanju trebali krenuti od precizno definiranih postavki da bi osnažili djecu koja su im povjerena. Djecu trebamo poučiti kako da u međusobnim odnosima, živeći u nepravednom društvu, budu samosvjesna i pravedna. Na

taj način će se vrijednosti za koje se zalažemo vidjeti kod naše djece (Siraj-Blatchford i Clarke, 2000.).

Dječja iskustva i vrijednosti izgrađuju se pod utjecajem roditeljskih stavova, medija i vlastitih stavova koje razvijaju promatrajući način na koji se prema nekim ljudima odnosimo i kako ih vidimo. Bez snažnog, pozitivnog uzora djeca bi mogla zadržati samo lošu ili dobru sliku o ljudima poput njih samih. Ovakve predrasude se mogu razvijati odmah po rođenju. U projektu *Djelotvorna brigada djece rane dobi* (EPPE) - posvećenom ranom odgoju i obrazovanju djece u Velikoj Britaniji – ustanovili smo postojanje nekih razlika u području ravnopravnosti. Na primjer, uočili smo da u većini odgojno-obrazovnih ustanova nedostaje različitosti u poticajima (Sylva i dr., 1999.). Istraživanje u okviru EPPE je pokazalo da je brigada za različitost povezana s pet od devet mjerenih sposobnosti/postignuća. To je bio najveći rezultat dobiven na ostalim subskalama iz serije skala za procjenu okruženja u ranom odgoju i obrazovanju koje su korištene u svrhu procjene kvalitete okruženja za učenje.

Mnogi roditelji i odgajatelji, promatrajući dječje ponašanje, zaključuju da su neka od njih po prirodi drukčija, ne vodeći računa o

vlastitoj ulozi u procesu dječje socijalizacije. Različitost, dakle, pretpostavlja ne samo psihološke procese, već i socijalni oblik učenja. Ova tvrdnja ima izravan utjecaj na praksu u kojoj se svakom djetetu treba osigurati pristup svim vrstama aktivnosti, neovisno o njihovoj rodnoj pripadnosti ili ranijem iskustvu.

Različitost i postignuće

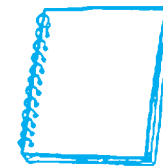
Kulturni identitet djece morao bi zauzimati značajno mjesto prilikom razmatranja kurikuluma, posebno u području odgoja o osnovnim ljudskim vrijednostima. Sva se djeca i odrasle osobe poistovjećuju s klasno, rodno i rasno/nacionalno definiranim grupama (kao i nekim drugim), ali su neki od kulturnih identiteta procijenjeni kao manje 'akademski' od drugih (često tu procjenu vrše pedagoški djelatnici i djeca). Poznato je da se djeca čvrsto drže procjene sebe kao 'majstora'/vrlo vještog, ili pak kao vrlo lošeg, beskorisnog učenika (Dweck i Laggett, 1988.). Ovi autori naglašavaju da je kod djece važno razviti vještinu otkrivanja dispozicija za učenje. Postoje dokazi koji govore u prilog tvrdnji da djeca koja tijekom obrazovanja osjete što znači preuzeti odgovornost za vlastite postupke i učenje postaju uspješnija u usvajanju sadržaja. Ona uče ne samo sadržaje, već i procese koji omogućavaju učenje (Siraj-Blatchford i Clarke, 2000.). Roberts (1998.) tvrdi da bi opći osobni i socijalni odgoj i obrazovanje zbog svoje važnosti trebali biti tretirani kao zasebna područja za koja trebamo odvojiti vrijeme, planirati aktivnosti i kriterije vrednovanja.

Svoj identitet djeca formiraju pod utjecajem opaženog kulturnog naslijeđa. U zadnje vrijeme svjedoci smo rasprava o lošim rezultatima dječaka iz radničkih obitelji. Podaci govore da oni doista postižu slabije rezultate na testovima pismenosti, ali je važno naglasiti da se radi o nekim, a ne svim dječacima. Druga istraživanja (Gillborn i Gipps, 1997.), pokazuju da su djeca, pripadnici nekih etničkih grupa, slabija u pojedinim predmetima, dok su druga djeca, također iz manjinskih skupina, u tim istim predmetima vrlo uspješna.

preveli smo za vas

Čini se kao da neki spoj elemenata identiteta, na primjer: bijelac/radnik/muškarac vodi lošijim rezultatima upravo zbog očekivanja djece i odraslih. Zbog nastojanja da naglase svoju muževnost, dječacima, bijelcima iz radničkih obitelji vježbe za jačanje mišićne bit će važnije od čitanja i predčitalačkih aktivnosti. Slično tome, djevojčicama će biti privlačnija igra u dramsko-obiteljskom centru i igra njege od igre građenja. Klasna, rodna i etnička pripadnost ovdje se na složen način prožimaju i izmjenjuju, što često vodi do lošijeg uspjeha od očekivanog. Odgovor na ovakvu situaciju trebao bi biti izbjegavanje stereotipiziranja dječjih identiteta, uz posebnu brigu svih koji rade s djecom da proširen i uravnotežen kurikulum pruži svoj djeci priliku za uspješan razvoj (Siraj-Blatchford, 1998.).

Različitost i učenje

Djeci je neophodan osjećaj emocionalne stabilnosti, sigurnosti, pozitivnog identiteta i samopoštovanja. Kurikulum mora predvidjeti situacije u kojima se stječe praktično iskustvo, treba biti socijalan/interaktivan i, naravno, djeci kognitivno poticajan (Siraj-Blatchford i Clarke, 2000.). Poznato je kako je integriran, holističko-razvojni pristup poželjan za rad s djecom od rođenja do sedme godine. Ona ne uče samo ono što ih mi namjeravamo poučiti, već temeljem cjelokupnog iskustva. Na primjer, ukoliko se prema malim Romima ponašamo drukčije nego prema drugima, oni o različitosti uče kao sastavnom dijelu svijeta oko sebe. Negirati ovu tvrdnju značilo bi nijekati da se procesom socijalizacije utječe na djecu. Potrebe za emocionalnom, socijalnom, tjelesnom, moralnom, estetskom i mentalnom dobrobiti su neodvojive.

Kurikulum za djecu rane dobi trebao bi nuditi sadržaje namijenjene jačanju dječje svijesti o sličnostima i razlikama, s ciljem da se one vide kao nešto sasvim 'normalno'. Neka djeca su sputana u svom razvoju zbog iskustva s ljudima koji ih ne cijene onakvima kakva jesu. Zato bi se osobita pozornost trebala posvetiti razvoju pozitivnih odnosa prema

svim ljudima. Pri tome je jednako važno posvetiti se sličnostima, kao i razlikama među ljudima. Rana dob je idealna za ovakve sadržaje i aktivnosti.

Poticanje samopoštovanja

Odgajatelji imaju odlučujuću ulogu u ovom procesu. Oni djecu poučavaju kako upravljati svojim ponašanjem, uvažavajući i brinući se ne samo o sebi, već i o drugoj djeci, odraslima i neposrednoj zajednici. Usvajanje temeljnih vrijednosti ide 'ruku pod ruku' s uvježbavanjem pristojnog ponašanja. Način na koji se odrasli i djeca međusobno odnose, u bilo kojoj sredini, govori o etičkim vrijednostima te sredine. Stvoriti pozitivna etička mjerila koja promiču pravednost, zadaća je koja od pedagoškog osoblja traži da ispituju kako

se može razvijati od najranije dobi. Istraživanje koje je proveo Dunn (1987:38), a bavilo se odnosima majka-dijete i male djece međusobno, pokazuje da su djeca čije su majke govorile o svojim 'emotivnim stanjima', odrastala u ljude koji ne bježe od emocija i nemaju problema s njihovom verbalizacijom. Uvažavati druge se uči.

Naravno da od djece ne možemo očekivati određen oblik ponašanja ako ga sami ne pokazujemo. Ako djeca kod nas vide ljubazan, strpljiv odnos pun ljubavi i empatije, uvažavanja i poštovanja drugih, veća je vjerojatnost da će ga oponašati. Za mnoge odgajatelje iskustva iz prakse ne govore prečesto o situacijama koje omogućavaju razvoj ovakvog odnosa, pogotovo kad se moraju nositi s problemom seksizma ili nacionalizma. Svaka ustanova bi trebala dogovoriti pravila i postupke za borbu protiv nasilja.

Uočili smo da u većini odgojno-obrazovnih ustanova nedostaje različitosti u poticajima.

...

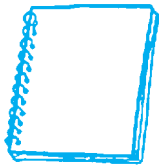
Djetetu treba osigurati pristup svim vrstama aktivnosti, neovisno o njegovoj rodnoj pripadnosti ili ranijem iskustvu.

ih doživljavaju oni na koje se ta pravila odnose: roditelji, djeca i zaposlenici vrtića. Također se moraju istražiti posljedice etičkih normi na ponašanje, postupke i društvene strukture; koje su odredbe pozitivne, a koje negativne i tko je odgovoran za promjene. Djeci je potrebna pomoć odraslih da bi naučila brinuti o drugima i dijeliti stvari. Kao preduvjet uspješnog poučavanja odgajateljima treba povjerenje djece i njihovih roditelja. Djeca mlađe dobi nisu u stanju nešto sagledati s tuđeg stajališta, niti to procjenjuju jednako važnim. Uz pomoć odraslog djeteta će naučiti kako uvažavati tuđe stavove i osjećaje. To je vještina koja

Kratkoročne mjere:

- Pošto ste 'značajna druga' osoba u djetetovom životu, dijete će se vjerojatno razvijati usvajajući vaš sustav vrijednosti. Promislite o tome zašto je neka vaša primjedba bila loša, uvredljiva ili bolna, a zatim pitajte 'žrtvu' kako se tada osjećala i što je mislila. Potaknite na taj način dijete da i samo zauzme aktivnu poziciju u razrješavanju konflikta.
- Ne napadajte dijete koje je uputilo neku uvredljivu primjedbu na osobnoj razini i ne implicirajte da je loše kao osoba, već naglasite da su loše riječi koje je izreklo.
- Prikladnim riječima 'nasilniku' objasnite što je loše u njegovom komentaru, te djeci uputite primjerene poruke.
- Utješite i zagrlite 'žrtvu', jasno joj dajući do znanja da uvažavate njezin identitet, kao i identitet grupe kojoj pripada, te neko vrijeme provedite s njom promatrajući aktivnost kojom se bavi.
- Tijekom istog dana, radite s djetetom koje je izreklo uvredljivu izjavu s ciljem pružanja jasne poruke da ga i dalje uvažavate kao osobu.

preveli smo za vas

Djeca koja tijekom obrazovanja osjete što znači preuzeti odgovornost za vlastite postupke i učenje, uče ne samo sadržaje, već i procese koji omogućavaju učenje.

Dugoročne mjere:

- Identificirajte roditelje i djecu kojima je običaj upućivati uvredljive poruke, kako biste bili sigurni da razumiju pravila vezana za ravnopravnost i jasno recite da nećete tolerirati vrijeđanje niti jednog djeteta. Objasnite štetu koju takav loš odnos nanosi njihovom djetetu.
- Odaberite teme i literarne radove iz područja jezične, rodne i etničke sličnosti i različitosti, te s djecom razgovarajte o njihovom mišljenju i doživljavanju takvih tema.
- Stvarajte ozračje koje promovira vrijednost različitosti i njihov utjecaj na društveni razvoj.
- Uključite i roditelje i djecu (ovisno o

dobi djece) u kreiranje pravila i donošenje bitnih odluka, osobito kad je riječ o pitanjima ravnopravnosti.

- Od trenutka kad njihova djeca dođu u vašu ustanovu, počnite, uz ostalo, razgovarati sa svim roditeljima o pitanjima ravnopravnosti.
- Razvijajte primjerene strategije poučavanja i učenja jezika dominantne kulture, da se djeca koja ga već znaju ne bi dosađivala, frustrirala, te se zbog toga počela neprimjereno ponašati.

Socijalna kompetentnost

Razvoj socijalnih vještina kod djeteta jedan je od najvećih izazova odgajateljima. Ukoliko ih posjeduje, u budućem životu

to dijete neće imati problema u interakcijama s vršnjacima i odraslim osobama. I u ovom razvojnem razdoblju jezik igra važnu ulogu. Pod socijalnim vještinama podrazumijevamo sve strategije koje koristimo u interakciji s drugim ljudima. Tu spada i svijest o tuđim osjećajima. Socijalne vještine nam služe za uspostavljanje i održavanje međusobnih odnosa, razgovor, njegovanje prijateljskih odnosa i 'nošenje' s konfliktnim situacijama. Neverbalni znakovi su: klimanje glavom, osmijeh, kontakt očima i vještina slušanja. Oni su temelj za razvoj verbalne komunikacije.

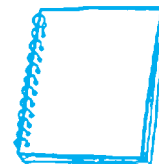
Sva novorođenčad i djeca jasličke dobi imaju potrebu za toplim, ljudskim kontaktom. Malo starijoj djeci neophodna je dosljednost u postavljenim pravilima, a djeci koja ne govore jezik dominantne kulture potrebna je pomoć odgajatelja koji govori njihov materinji jezik. Na ovaj način primaju poruku da ih odgajatelji uvažavaju i da su im bitni. To ozračje povjerenja u novoj sredini je osobito važno. Odgajatelji bi trebali uvažavati svu djecu u svojoj skupini, posebno uzimajući u obzir različito kulturno, socioekonomsko porijeklo djece, a njihovim roditeljima pružiti pomoć prilikom prilagodbe novoj sredini (Siraj-Blatchford i Clarke, 2000.).

Neka istraživanja pokazuju da djeca različitog spola, odgajana u istoj obitelji, u procesu razvoja govora imaju različit tretman. Analizirajući verbalni stil majke i sina i majke i kćeri u dobi od 18-24 mjeseca, Dunn (1987.) zaključuje:

'Istraživanje je pokazalo da se o pojedinim temama nejednako često razgovaralo s djecom s obzirom na njihov spol. 18-mjesečnim kćerima majke su češće govorile o emotivnim stanjima nego jednako starim sinovima. U dobi od 24 mjeseca djevojčice su češće spominjale osjećaje nego dječaci.' (Dunn, 1987: 37)

U multikulturalnim društvima s različitim obiteljskim vrijednostima i tradicijom važno je odgajati djecu tako da budu u stanju pomiriti 'strasti' i uspješno odrastati svjesni da se u obitelji odgajaju na jedan, a van obitelji obrazuju na drugi način. Da bi to mogli činiti, odgajatelji moraju biti

Iram Siraj-Blatchford je profesorica predškolske pedagogije na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta u Londonu. Ekspertica je za kombinirane metode i kvalitativno istraživanje, analize i studije slučaja; trenutno radi kao glavna znanstvena istraživačica na longitudinalnim opservacijskim studijama u više zemalja, uključujući Veliku Britaniju, Australiju i Irsku. Poseban interes ima za provedbu istraživanja s ciljem borbe protiv neravnopravnosti djece, uskraćene u startu za bolji život. Kao stručnjakinja i savjetnica za predškolsku pedagogiju, djeluje kao stručna konzultantica regionalnim vladama i ministrima u Velikoj Britaniji, a za potrebe Centra za izvrsnost i uspješnost (C4EO, 2008-2010) provodi istraživanja rezultata uspješnosti djece u životu, te savjetuje druge svjetske vlade.

Iram je i predsjednica Britanske udruge za rani odgoj i obrazovanje. Do sada je provela i objavila preko 40 značajnih znanstvenih istraživanja, te više od 120 znanstveno valoriziranih članaka i knjiga u struci. Iram je počasna i gostujuća profesorica u mnogim zemljama, a trenutno predaje kao gostujuća profesorica na sveučilištima Melbournea, Hong Konga i Swansea.

iram@327matters.org

strpljivi, brižni, tolerantni, fleksibilni i u stanju uspješno surađivati s roditeljima i stručnjacima.

Kurikulum za rad s djecom mlađe dobi trebao bi u djece:

- Jačati samopoštovanje
- Uvažavati kulturno i jezično porijeklo
- Njegovati materinji jezik
- Poticati učenje hrvatskog (književnog) kao službenog jezika ove zemlje
- Vrednovati bilingvizam kao pozitivnu tekovinu
- Naglašavati što sve dječaci i djevojčice jednako dobro rade
- Pružati potporu roditeljima u nastojanjima da očuvaju vlastiti jezik i kulturu
- Jačati svijest o postojanju klasne, rodne, tjelesne i kulturne različitosti
- Promicati uvažavanje sličnosti i različitosti
- Preispitivati predrasude i stereotipe
- Razvijati osjećaj za pravdu i poštenje
- Promicati načela inkluzije i ravnopravnosti
- Podržavati sudjelovanje roditelja u dječjem razvoju i učenju (Siraj-Blatchford i Clarke, 2000.).

Svi odgajatelji bi s roditeljima i pripadnicima lokalne zajednice trebali razgovarati o pitanjima koja se tiču kako roditelja tako i pedagoških djelatnika. Slijedi niz aspekata obiteljskog i života lokalne zajednice koji bi se morali istražiti s ciljem boljeg razumijevanja:

- Povijest obitelji
- Religiozija vjerovanja i praksa (uključujući važne kulturne događaje)

- Djetetov svakodnevni život kod kuće
- Govorni jezik u obitelji
- Informiranost roditelja o procesu učenja
- Stav roditelja o odgoju i obrazovanju u ranom djetinjstvu
- Društvena zbivanja i susreti.

Uvažavanje tuđih stavova i osjećaja je vještina koja se može razvijati od najranije dobi.

Odgajatelji bi trebali uvažavati svu djecu u svojoj skupini, osobito uzimajući u obzir različito kulturno i socioekonomsko porijeklo djece.

Sudjelovanje roditelja

Uz već navedene podatke iz EPPE projekta (Siraj-Blatchford, 2004.) o ranom utjecaju na uvažavanje različitosti, jedan dio se odnosio na *okruženje u roditeljskom domu koje promiče učenje* (HLE) (Melhuish i dr., 2001.). Uz socioekonomski status i razinu obrazovanja roditelja, roditeljski dom koji promiče okruženje za učenje u roditeljskom domu pokazao se još značajnijim. Kod trogodišnjaka i starije djece uočena je izravna povezanost sporijeg kognitivnog razvoja s nepoticajnim okruženjem u roditeljskom domu. Slabije izražena veza pokazala se između nepoticajnog okruženja u roditeljskom domu i socijalnog i

obrazovnog statusa roditelja. Na primjer, roditelji čija su djeca pokazala 4.5 boda bolji rezultat na procjeni predčitalačkih sposobnosti, izvijestili su o tome da su se sa svojom djecom redovito kod kuće igrali igrama s abecedom.

Istraživanja koja su u pet zemalja proveli Sylva i Siraj-Blatchford za UNESCO, također su za temu imala povezanost vrtičke i obiteljske sredine. Autori naglašavaju potrebu sudjelovanja roditelja i lokalne zajednice u stvaranju i implementiranju kurikuluma. Kad djeca krenu u vrtić, sa sobom donose bogatstvo različitih kulturnih, jezičnih i ekonomskih iskustava koja treba uvažavati (1995: 37). 'Na odgajateljima leži odgovornost za prilagodbu kurikuluma, uz uvažavanje stava lokalne zajednice i roditelja u definiranju vrtičkih pravila i prakse, te za odabir materijala za učenje koja odgovaraju prethodnom iskustvu djeteta.' Roditelji imaju pravo na pravodobno informiranje o kurikulumu i rezultatima koje su postigla njihova djeca. Također bi im trebalo pružiti podršku u poboljšanju okruženja za učenje u njihovom domu. Odgajatelji bi s roditeljima trebali razviti dijalog koji roditeljima ima smisla. Inkluzija kao cilj odgojno-obrazovnog procesa traži aktivno sudjelovanje svih čimbenika.

Bitna pitanja za raspravu

- Kad ste posljednji put raspravljali o temi ravnopravnosti (spol, socioekonomski status, nacionalnost...) i koji su bili zaključci?
- Na koji način roditelje informirate o svojoj inkluzivnoj praksi i na koji im način nudite partnerstvo u tom procesu?